

KS. JERZY ADAMCZYK* – RADOM

**KSIĘGI I REJESTRY PARAFIALNE
W KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO I W PRZEPISACH
WYBRANYCH KONFERENCJI EPISKOPATÓW¹**

**PARISH BOOKS AND REGISTERS
IN THE CODE OF CANON LAW
AND IN THE REGULATIONS OF EPISCOPAL CONFERENCES**

Abstract

The aim of the article is to present the issue of parish books and registers in the Code of Canon Law and in the regulations of Episcopal Conferences. The first part presents the norms of the 1983 Code of Canon Law on parish books and registers. The second part presents the issue of keeping and storing the book of confirmation, while the third part is devoted to the regulations of Episcopal Conferences on parish books and registers. The article ends with a summary and bibliography.

Keywords: parochial registers; parish; parish priest; Episcopal Conference; complementary norms

Translated by Aneta Skorupa

Wstęp

Kościół katolicki, będący równocześnie wspólnotą duchową i społecznością hierarchicznie zorganizowaną, odmienną od społeczności państwowych, posiada własną administrację, diametralnie oryginalną, charakteryzującą się właściwymi

* Ks. Jerzy Adamczyk – dr hab. prawa kanonicznego, wykładowca WSD w Radomiu
e-mail: ksjerzyad@wp.pl
<https://orcid.org/0000-0003-1415-7378>

sobie zadaniami i środkami działania. Pozostaje ona w służbie budowania wspólnoty kościelnej i kierowania jej rozwojem w zmierzaniu do celu ostatecznego¹. Proboszczowska posługa administracyjna w parafii zawiera w sobie obowiązek prowadzenia ksiąg i rejestrów parafialnych oraz przechowywania ich w archiwum parafialnym. Księgi parafialne i rejestry są integralnym składnikiem administracji kościelnej, służąc bezpośrednio spełnianiu zadań duszpasterskich². Księgi te mają doniosłe znaczenie duszpasterskie i prawne. Ukazują one życie administracyjne Kościoła i w szczególnie sposób troskę duszpasterską o wiernych. Są one fundamentalne dla wykonywania praw i obowiązków wiernych w odniesieniu do udzielania sakramentów, jednocześnie są niezbędne do właściwej organizacji opieki duszpasterskiej³.

Prawodawca powszechny domaga się, aby każda parafia prowadziła serię ksiąg, w których muszą być zapisane określone akty. Jako prawo uniwersalne przepis ten został ustanowiony na Soborze Trydenckim, choć w niektórych krajach Europy księgi te od wieków były wymagane przez prawodawstwo partykularne⁴.

Księgi kościelne muszą być prowadzone, dostępne i przechowywane w każdej parafii w celu dokumentacji dowodowej niektórych danych. W odniesieniu do danych należy dokonać rozróżnienia między odnoszącymi się do statusu osobowego i duszpasterstwa (tzn. danymi dotyczącymi statusu osób i udzielania sakramentów), a tymi, które dotyczą majątku, w tym również stypendiów mszalnych i fundacji. Termin „księgi parafialne” (*libri paroeciales*) używany przez *Kodeks prawa kanonicznego* (dalej: KPK) obejmuje tylko księgi z danymi o stanie kanonicznym

¹ Por. J. Krukowski, *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*, Lublin 1985, s. 19.

² Por. H. Schmitz, *Die Pfarrlichen Kirchenbücher*, „Archiv für katholisches Kirchenrecht”, 161 (1992) nr 1, s. 116. „Księgi parafialne, które poświadczają sprawowanie sakramentów i rejestrują zmarłych, wraz z aktami kurialnymi, które rejestrują święcenia, dają wgląd w historię uświęcenia ludu chrześcijańskiego w jego dynamice instytucjonalnej i społecznej. (...) Także dokumenty dotyczące administrowania dobrami kościelnymi odzwierciedlają również zaangażowanie osób oraz działalność gospodarczą instytucji, stanowiąc ważne źródło informacji”. Pontificia Commissione per i Beni Culturali della Chiesa, *La funzione pastorale degli archivi ecclesiastici* (2 febbraio 1997), nr 1. 2, Città del Vaticano 1997. Por. J. Fuentes, *Libros parroquiales*, w: *Diccionario General de Derecho Canónico*, Obra dirigida y coordinada por J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, t. 5, Pamplona 2012, s. 177.

³ Por. Fuentes, *Libros parroquiales*, s. 177.

⁴ Por. tamże. Wiadomo, że od IV wieku niektóre kościoły rzymskie prowadzą dokumentację i zakładają pierwsze archiwa. W XIV wieku w jednej z diecezji w Hiszpanii były wymagane księgi parafialne: wizytacji, fundacji, fabryki kościoła (*fabrica ecclesiae*: termin używany w dokumentach średniowiecznych i nowożytnych, oznaczający budowę kościoła, a także całokształt prac związanych z jego budową, przebudową lub remontem, a także z wyposażeniem i funkcjonowaniem) i ewidencji parafian. Por. tamże. Benedykt XIII, papież „archiwista”, były arcybiskup Beneventu, wydał różne konkretne normy dotyczące archiwów parafialnych, a więc także przechowywanych w nich ksiąg. D. Balboni, *I libri parrocchiali dopo il Concilio di Trento*, „Archiva Ecclesiae”, 18-21 (1975-1978) s. 243.

i duszpasterstwie⁵. Księgami zawierającymi odpowiednie informacje odnoszące się do majątku kościelnego są rejestry parafialne, a nie księgi parafialne⁶.

Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku nakazuje prowadzenie w każdej parafii następujących ksiąg i rejestrów parafialnych: ochrzczonych, małżeństw, zmarłych i innych. Prawodawca odsyła też do prawa partykularnego, tzn. przepisów konferencji episkopatu lub biskupa diecezjalnego, które może obligować lub zalecać prowadzenie także innych ksiąg, poza wymienionymi w KPK. Proboszcz ma czuwać nad tym, by księgi te były właściwie spisywane i przechowywane. Stąd powstają pytania: jakie księgi i rejestry parafialne są wymagane przez prawo kodeksowe, gdzie należy przechowywać księgę bierzmowanych, jakie przepisy, uwzględniające prawo powszechne odnośnie do ksiąg i rejestrów parafialnych, wydały konferencje biskupów różnych krajów. Niniejszy artykuł jest próbą odpowiedzi na postawione pytania. Pominęto tu kwestie szczegółowe, takie jak sposób prowadzenia określonych ksiąg czy rejestrów, ich przechowywanie, osoby odpowiedzialne za ich sporządzenie i przechowywanie, sprawa ochrony i przetwarzania danych osobowych zawartych w księgach. Są to zagadnienia, które wykraczają poza problematykę zarysowaną w niniejszym przedłożeniu. Autor ukazuje wyłącznie stan prawny w materii zakreślonej w temacie artykułu.

Bazę źródłową niniejszego tekstu stanowią zasadniczo KPK z 1983 roku oraz normy wybranych konferencji episkopatów, które aplikowały jego normy o księgach i rejestrach parafialnych. Ze względu na ograniczone ramy artykułu dokonano wyboru przepisów partykularnych. Kierowano się przede wszystkim kryterium reprezentatywności (zaprezentowanie uchwał konferencji biskupich działających na różnych kontynentach, w odmiennych warunkach społeczno-kościelnych: Europa, Afryka, Ameryka Południowa, Azja, Australia). Pewną rolę w wyborze przepisów prawa partykularnego odegrało kryterium dostępności tych norm dla autora.

Literatura dotycząca niniejszej problematyki nie jest zbyt obfita. Jest ona zamieszczona w bibliografii. Korzystano głównie z komentarzy do poszczególnych kanonów KPK z 1983 roku, ze słownika prawa kanonicznego oraz z dwóch artykułów istotnie odnoszących się do problematyki podejmowanej w poniższym artykule (José Martín de Agar i Heribert Schmitz). Trzeba dodać, że w polskiej literaturze kanonistycznej nie podjęto dotychczas problematyki zaprezentowanej w tym artykule.

Normy Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku o księgach i rejestrach parafialnych

Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku wyraźnie wylicza określone księgi, które winny być prowadzone i przechowywane we wszystkich parafiach. Przede wszystkim „w każdej parafii należy prowadzić księgi parafialne, a mianowicie ochrzczonych”. O tej księdze prawodawca wspomina także w innych miejscach. W kan. 877 § 1 obliguje proboszcza miejsca udzielenia chrztu, aby bezzwłocznie

⁵ Jako dokumenty publiczne księgi parafialne poświadczają wszystko to, co jest w nich bezpośrednio i zasadniczo zapisane. Por. kan. 1540-1541.

⁶ Por. Schmitz, *Die Pfarrlichen Kirchenbücher*, s. 115. Kodeks nie używa terminu „rejestry parafialne”.

i dokładnie zapisał w księdze ochrzczonych nazwisko ochrzczonego, czyniąc wzmiankę o szafarzu, rodzicach, chrzestnych oraz o świadkach, jeśli występują, jak również o miejscu i dacie udzielonego chrztu, podając również datę i miejsce urodzenia. W myśl kan. 895 zobowiązuje się proboszcza, aby o udzielonym bierzmowaniu zawiadomił proboszcza miejsca chrztu, aby mógł dokonać adnotacji zgodnie z przepisem kan. 535 § 2. Następnie w kan. 1122 § 1 przypomina się, że „(...) zawarte małżeństwo winno być odnotowane także w księgach ochrzczonych, w których zapisany jest chrzest małżonków”, a także „(...) jeśli ktoś zawarł małżeństwo poza parafią swojego chrztu, proboszcz miejsca zawarcia małżeństwa ma obowiązek przesłać jak najszybciej do proboszcza miejsca chrztu zawiadomienie o zawarciu małżeństwa”⁷. Również kan. 1123 traktuje o księdze ochrzczonych w następującej dyspozycji:

(...) ilekroć małżeństwo zostaje uważnione w zakresie zewnętrznym albo orzeczona jego nieważność, albo zgodnie z prawem zostało rozwiązane, poza przypadkiem śmierci, należy powiadomić proboszcza miejsca zawarcia małżeństwa, aby dokonał odpowiedniej adnotacji w księdze zaślubionych i ochrzczonych.

Prawodawca przypomina, że w księdze chrztów trzeba odnotować przynależność do Kościoła *sui iuris* lub przejście do innego, bierzmowanie⁸, jak również to, co ma związek ze stanem kanonicznym wiernych z racji małżeństwa⁹, z wyjątkiem małżeństw tajnych¹⁰, z racji adopcji¹¹, jak również przyjęcia święceń¹², profesji wieczystej złożonej w instytucie zakonnym. Adnotacje muszą być zawsze uwiidocznione w metryce chrztu¹³.

Kolejna księga parafialna nakazana przez prawo powszechne to księga małżeństw¹⁴. O tej księdze KPK wspomina także w kan. 1121 § 1, gdzie postanawia się, że

(...) po zawarciu małżeństwa, proboszcz miejsca zawarcia lub jego zastępca, chociażby żaden z nich przy nim nie asystował, powinien jak najszybciej zapisać w księdze zaślubionych nazwiska małżonków, osoby asystującej i świadków, a także miejsce i datę zawarcia małżeństwa, w sposób określony przez Konferencję Episkopatu lub przez biskupa diecezjalnego¹⁵.

Prawodawca kodeksowy zobowiązuje parafie do prowadzenia także księgi zmarłych. Zgodnie z tenorem kan. 535 § 1 „w każdej parafii należy prowadzić

⁷ Kan. 1122 § 2.

⁸ Kan. 895.

⁹ Kan. 1122-1123, 1685, 1706.

¹⁰ Kan. 1133.

¹¹ Kan. 877 § 3.

¹² Kan. 1054.

¹³ Kan. 535 §; por. Sousa Costa, *Commento al can. 535*, s. 327; por. J. Renken, *Commentary on canon 535*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J. Beal, New York 2000, s. 708.

¹⁴ Kan. 535 § 1.

¹⁵ Por. kan. 1121 § 3, kan. 1123, 1682 § 2, 1706; por. Sánchez-Gil, *Comentare el can. 535*, w: *Comentario exegetico al Código de Derecho Canónico*, red. A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, t. 2, cz. 2, Pamplona 2002, s. 1283-1286.

księgi parafialne, a mianowicie [księgę] (...) zmarłych”. Na konieczność prowadzenia wspomnianej księgi wskazuje także kan. 1182, gdzie zostało zapisane: „po pogrzebie należy sporządzić akt w księdze zmarłych, zgodnie z postanowieniami prawa partykularnego”¹⁶.

Również w innych miejscach, poza kan. 535 § 1, obowiązujący KPK nakazuje również jako obowiązujące prowadzenie w parafiach następujących ksiąg: katechumenów¹⁷, ofiar (stypendiów) mszalnych¹⁸, przychodów i rozchodów¹⁹, zbiory dokumentów i dowodów, na których opierają się prawa instytucji parafialnych²⁰, księgi zawierające obciążenia (zobowiązania) fundacji pobożnych i ich realizację, gdzie zapisuje się także przypadające ofiary mszalne, jak również inne jałmużny²¹.

Trzeba przypomnieć, że do ksiąg parafialnych, traktowanych przez prawo powszechne jako obowiązkowe, będą należały ewentualne księgi lub rejestry ustalone

¹⁶ Por. Sánchez-Gil, *Comentario al can. 535*, s. 1285.

¹⁷ „Ci, którzy wyrazili wolę przyjęcia wiary w Chrystusa, po odbyciu prekatechumenatu, winni być dopuszczeni do katechumenatu z zastosowaniem obrzędów liturgicznych, a ich nazwiska mają być wpisane do specjalnej księgi”. Kan. 788 § 1. Wspomniana księga powinna być specjalną księgą dla tych, którzy rozpoczynają katechumenat; nie może więc być utożsamiana z żadną z ksiąg, w których zapisywane są nazwiska osób przystępujących do sakramentu chrztu. Kan. 788 § 3 wskazuje przede wszystkim na prawo kandydatów do wpisania ich nazwisk do księgi katechumenów, ale i na obowiązek szafarzy prowadzenia takiej księgi, a to zakłada dwa warunki: z jednej strony, że kandydaci wyrazili chęć przyjęcia wiary w Chrystusa, a z drugiej strony, że zakończyli czas prekatechumenatu. C. Guillermo Arias Jiménez, *El estatuto jurídico del catecúmeno: una propuesta para la Iglesia Colombiana a la luz de la exigencia del canon 788 del Código de Derecho Canónico de 1983*, Bogota 2019, s. 54-55; zob. G. Trevisan, *Lo „stato giuridico” del catecúmeno*, „Quaderni di Diritto Ecclesiale”, 10 (1997) nr 3, s. 255.

¹⁸ Kan. 955 § 3: „Ci, którzy powierzają innym Mszę św. do odprawienia, powinni od razu zapisać w książce zarówno Msze św. przyjęte, jak i przekazane, zaznaczając również wysokość ofiary”; kan. 958 § 1: „Proboszcz oraz rektor kościoła lub innego pobożnego miejsca, w których zwykło się przyjmować stypendia mszalne, powinni posiadać specjalną książkę, w której dokładnie mają zapisywać liczbę Mszy św. przyjętych do odprawienia, intencje, jak również złożoną ofiarę i odprawienie”. Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico*, t. 1, Napoli 1988, s. 635; por. Sánchez-Gil, *Comentario al can. 535*, s. 1285.

¹⁹ Kan. 1284 § 1 nr 7: „[Zarządcy] powinni zatem: mieć należycie prowadzone księgi przychodów oraz rozchodów”; J. Krukowski, *Komentarz do kan. 535*, s. 442, błędnie podaje kan. 1287 § 1, nr 7; por. kan. 532; por. Sánchez-Gil, *Comentario al can. 535*, s. 1285; por. Krukowski, *Komentarz do kan. 535*, s. 442.

²⁰ Kan. 1284 § 2 nr 9; Krukowski, *Komentarz do kan. 535*, s. 442, błędnie podaje kan. 1287 § 2, nr 9.

²¹ Kan. 1307 § 2. Krukowski, *Komentarz do kan. 535*, s. 442, nie podaje obowiązującej na podstawie prawa kodeksowego księgi przyjętych i zrealizowanych zobowiązań fundacyjnych. Kan. 1307 § 2. Conferenza Episcopale Italiana, *Atti ufficiali in applicazione del codice di diritto canonico*, „Notiziario CEI”, 18 (1983) nr 7, s. 209 wyraźnie wskazuje, że księga z kan. 1307 § 2 jest nakazana przez prawo powszechne: „W archiwum parafialnym znajdują się, oprócz ksiąg nakazanych przez kan. 535, § 1 oraz wymaganych przez kan. 1284 § 2, nr 9 i 1307 (...)”. Nr 6, s. 209; por. Sánchez-Gil, *Comentario al can. 535*, s. 1285; por. Renken, *Commentary on canon 535*, s. 708.

przez przepisy prawa cywilnego (np. w kwestiach podatkowych) dla podmiotów, które cieszą się osobowością prawnocivilną²².

Problem prowadzenia i przechowywania księgi bierzmowania²³

Bierzmowanie ma charakter społeczny w życiu Kościoła, dlatego konieczne jest pozostawienie określonych dowodów jego celebracji. Jest to dokładnie jedna z funkcji świadka bierzmowania: być świadkiem tej celebracji i świadczyć o niej, gdy jest to konieczne. Dla wzmocnienia dowodu bierzmowania istnieje również specjalna księga do rejestracji bierzmowanych, która jest obowiązkowa we wszystkich kuriach diecezjalnych²⁴, a gdy konferencja episkopatu postanowi, w parafiach, gdzie udzielano bierzmowania²⁵.

Od pierwszej połowy XVIII wieku proboszczowie są zobowiązani do prowadzenia księgi bierzmowanych. Papież Benedykt XIV (1740-1758) w konstytucji apostolskiej *Firmandis* z dnia 6 listopada 1744 roku poleca biskupom, aby sprawdzali podczas wizytacji kanonicznej, czy proboszczowie prowadzą księgę bierzmowanych. Pisał:

Ad personalem quoque parochi visitationem, proindeque ad episcopi ius et officium pertinet ea occasione examinare, an titulo legitimo parochus etiam regularis animarum curam exerceat, an residentiae lex ab eo observata fuerit atque observetur (...) denique an parochus apud se recte ordinatos retineat **libros** tum baptizatorum, ubi fons baptismalis adsit in ipsius Ecclesia, tum **sacro chrismate confirmatorium** [podkr. – J.A.], libros etiam matrimoniorum, et status animarum²⁶.

Kodeks prawa kanonicznego z 1917 roku²⁷, w kan. 470 § 1, domagał się prowadzenia w parafiach specjalnej księgi bierzmowanych, w której według kan. 798 proboszcz powinien wpisać nazwisko szafarza, bierzmowanego, jego rodziców i świadka bierzmowania oraz dzień i miejsce bierzmowania. To wszystko niezależnie od adnotacji w księdze ochrzczonych, o której była wzmianka w kan. 470 § 2²⁸.

Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku w kan. 895 postanawia:

Nazwiska bierzmowanych należy zapisać w księdze bierzmowanych, przechowywanej w kurii diecezjalnej albo, gdzie tak zarządzi Konferencja Episkopatu lub biskup diecezjalny, w archiwum parafialnym, czyniąc wzmiankę o szafarzu, rodzicach i świadkach, miejscu i dacie. O udzielonym bierzmowaniu proboszcz

²² Por. Sánchez-Gil, *Comentario al can. 535*, s. 1284-1285.

²³ Sprawę księgi bierzmowania potraktowano osobno ze względu na fakt, iż może być ona prowadzona na szczeblu parafialnym bądź diecezjalnym, co z perspektywy celu artykułu jest kwestią istotną.

²⁴ Por. J. Hortal, *Los sacramentos la Iglesia en su dimensión canónico-pastoral*, Bogota 2002, s. 93.

²⁵ Por. kan. 895.

²⁶ Benedictus PP. XIV, *Constitutio Apostolica Firmandis* (6 Novembris 1744), w: *Codicis Iuris Canonici fontes*, red. P. Gasparri, t. 1, Romae 1923, s. 858-859; por. M. Pastuszko, *Sakrament bierzmowania*, Kielce 2005, s. 373.

²⁷ *Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, Romae 1951.

²⁸ Pastuszko, *Sakrament bierzmowania*, s. 374.

powinien zawiadomić proboszcza miejsca chrztu, aby mógł dokonać adnotacji zgodnie z postanowieniem kan. 535 § 2.

Tak więc rejestracja bierzmowania ma być dokonana: a) albo w księdze bierzmowanych przechowywanej w kurii diecezjalnej; b) albo, jeśli konferencja episkopatu lub biskup diecezjalny tak postanowi, w odpowiedniej księdze znajdującej się w archiwum parafialnym. Reasumując, księga bierzmowania ma być albo w kurii diecezjalnej, albo w biurze parafialnym²⁹. Łatwo zauważyć, że obecnie – w przeciwieństwie do poprzedniego KPK – księga bierzmowanych w parafiach nie jest nakazana przez prawo powszechne, ale na podstawie decyzji konferencji episkopatu lub biskupa diecezjalnego.

Warto zauważyć, że co do miejsca sporządzania i przechowywania księgi bierzmowanych kan. 895 przedstawia dwie możliwości. Co ciekawe, w pierwszej kolejności preferowany jest rejestr diecezjalny, który ma być prowadzony w kurii biskupiej. Nie jest on przewidziany w analogicznych kanonach dotyczących chrztu. Celem wspomnianego diecezjalnego rejestru bierzmowanych jest domyślne potwierdzenie prymatu biskupa jako zwyczajnego szafarza tego sakramentu. Biskup jest zazwyczaj szafarzem konfirmacji, dlatego rejestr diecezjalny może ułatwić, w razie potrzeby, uzyskanie świadectwa przyjęcia tego sakramentu. Druga opcja – parafialna księga bierzmowanych – jest również dopuszczona przez kan. 895. Jest ona jednak postrzegana przez prawodawcę jako opcja drugorzędna, ponieważ wybór tej możliwości wymaga decyzji miejscowej konferencji biskupów czy biskupa diecezjalnego³⁰.

Normy konferencji episkopatów w sprawie ksiąg i rejestrów parafialnych

Wiele konferencji episkopatów, idąc za KPK, przypomina o obowiązku prowadzenia w parafiach księgi ochrzczonych, np. Konferencja Episkopatu Indii postanowiła: „Konferencja Episkopatu pozostawia biskupowi diecezjalnemu zarządzenie prowadzenia wszelkich innych rejestrów, poza parafialnymi rejestrami chrztów, małżeństw i zgonów”³¹. Konferencja Episkopatu Niderlandów powtarza za KPK: „W każdej parafii należy prowadzić księgi parafialne, a mianowicie ochrzczonych (...)”³². Podobnie orzeka Konferencja Episkopatu Anglii i Walii: „Oprócz

²⁹ *Código de Derecho Canónico. Edición bilingüe, fuentes y comentarios de todos los cánones*, red. A. Benlloch Poveda, Valencia 1993, s. 414; por. *Commento al Codice di Diritto Canonico*, red. P. Pinto, s. 551.

³⁰ Por. K. Hart, *Commentary on canon 895*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, s. 893; por. J. Martín de Agar, *Estudio comparado de los decretos generales de las conferencias episcopales*, „*Ius Canonicum*”, 32 (1992) nr 63, s. 194-195; zob. E. Zanetti, *L'archivio diocesano e il cancelliere*, „*Quaderni di Diritto Ecclesiale*”, 14 (2001) nr 2, s. 148.

³¹ Conference of Catholic Bishops of India, *Complementary Legislations to the Code of Canon Law, Canon 535*, <http://ccbi.in/wp-content/uploads/2015/12/Complementary-Legislations-to-the-Code-of-Canon-Law-1.pdf> (dostęp: 28.06.2020).

³² *Regelingen R.K. Kerkgenootschap in Nederland*, nr 5, *Toepassingsbesluiten bij de Codex Iuris Canonici*, Utrecht 1989, s. 10.

rejestrów chrztów (...) mają być, w każdej parafii w Anglii i Walii (...)”³³. Niektóre konferencje pośrednio mówią o konieczności księgi chrztu w parafii, ogólnie nawiązując do kan. 535 § 1 KPK³⁴. Niektóre konferencje episkopatów przypominają za KPK o obowiązku prowadzenia w parafiach księgi małżeństw³⁵.

Lettera circolare ai Presidenti delle Conferenze Episcopali wśród fakultatywnych kompetencji ustawodawczych konferencji biskupów przewiduje określenie miejsca, w którym powinna być przechowywana księga bierzmowanych³⁶. J. Martín de Agar zauważa, że jak dotychczas wszystkie konferencje, które wydały przepisy w związku z kan. 895, powierzyły rejestrację bierzmowania parafiom³⁷. Na przykład Konferencja Episkopatu Paragwaju postanowiła: „Konferencja Episkopatu Paragwaju nakazuje, aby we własnych rejestrach każdej parafii lub wikariatu była prowadzona księga bierzmowanych”³⁸, a Konferencja Episkopatu Włoch ustaliła: „W archiwum parafialnym oprócz ksiąg, które są obowiązkowe na mocy kan. 535 § 1 i co jest zapisane w kanonach 1284 § 2, n. 9 i 1307, mają być (...) Rejestr Bierzmowanych”³⁹. Z kolei Konferencja Episkopatu Wenezueli określiła: „Konferencja Episkopatu Wenezueli, w oparciu o kan. 535 § 1 uchwaliła również, jak następuje: poza księgami wskazanymi w kanonie, należy prowadzić księgi bierzmowanych...”⁴⁰. Konferencja Episkopatu Anglii i Walii zarządziła: „Ze względu na wieloletnią praktykę w Anglii i Walii, zgodnie z kan. 895, w każdej parafii ma być prowadzony rejestr bierzmowanych, a nie centralny rejestr w kurii

³³ Conferenza episcopale di Inghilterra e Galles, *Decreti generali della Conferenza episcopale riguardanti la legislazione complementare al codice di diritto canonico, pubblicati nel 1985 e nel 1986*, „Ius Ecclesiae”, 1 (1989) nr 1, s. 362.

³⁴ Np. Conferenza Episcopale Italiana, *Atti ufficiali in applicazione del codice di diritto canonico*, s. 209, czy Episcoporum Conferentia Hungariae, *Normae complementame ad Codicem Iuris Canonici ab Episcoporum Conferentia Hungariae compositae*, „Ius Ecclesiae”, 6 (1994) nr 2, s. 849.

³⁵ Np. New Zealand Catholic Bishops Conference, *Particular Legislation. Promulgation of the general decrees of the New Zealand Catholic Bishops Conference*, „Ius Ecclesiae”, 9 (1997) nr 1, s. 405. Conferentia Episcoporum Iapaniae, *Normae applicativae C.I.C.*, 20 febbraio 1992, „Ius Ecclesiae”, 4 (1992) nr 2, s. 776.

³⁶ A. Casaroli, *Lettera circolare ai Presidenti delle Conferenze Episcopali* (8 novembre 1983), „Communications”, 15 (1983) nr 2, s. 135-139.

³⁷ *Estudio comparado de los decretos generales de las conferencias episcopales*, s. 195.

³⁸ Conferenza episcopale del Paraguay, *Norme complementari al C.I.C.* „Ius Ecclesiae”, 10 (1998) nr 1, s. 408.

³⁹ Conferenza Episcopale Italiana, *Can. 535 § 1, w: Delibere e decreti della Conferenza Episcopale Italiana*, Milano 2005, s. 85; por. G. Marchetti, *Il registri dell'ingresso nella vita cristiana*, „Quaderni di Diritto Ecclesiale”, 25 (2012) nr 2, s. 211.

⁴⁰ Conferencia Episcopal de Venezuela, *Legislación complementaria al Código de Derecho Canónico, Libros parroquiales*, w: Consejo Episcopal Latinoamericano – CELAM, *Universidad de Navarra Facultad de Derecho Canónico, Código de Derecho Canónico, edición bilingüe y anotada, Tomo II, a cargo del instituto martin de azpilcueta sexta edición revisada y actualizada*, Pamplona 2006, s. 1740. Podobnie postanowili biskupi Węgier, Episcoporum Conferentia Hungariae, *Normae complementame ad Codicem Iuris Canonici*, s. 849.

diecezjalnej”⁴¹. Konferencja Episkopatu Polski przypominała: „Dodatkowo należy sporządzić specjalną księgę z danymi bierzmowanych w parafii, w której został udzielony ten sakrament”⁴².

Niektóre konferencje biskupie przypominają o obowiązku prowadzenia w parafiach wymienionych w KPK poza kan. 535 § 1 ksiąg parafialnych. Na przykład odnośnie do parafialnej księgi katechumenów Konferencja Episkopatu Chile postanowiła:

Należy prowadzić księgę lub „Rejestr Katechumenów”, w której zapisuje się dane dotyczące tożsamości katechumena, nazwisko osoby, która go przedstawiła, kapłana, który go przyjął oraz miejsce i datę przyjęcia. Następnie należy zwrócić uwagę na wybór świadka i pozostałe etapy katechumenatu wyrażone w rytuale. Miejscem rejestracji jest własna parafia⁴³.

Konferencja Episkopatu Ekwadoru przywołuje kodeksowy obowiązek prowadzenia w parafiach księgi ofiar mszalnych⁴⁴, a Konferencja Episkopatu Salwadoru wspomina o prowadzeniu księgi rachunkowej⁴⁵.

Zgodnie z tenorem kan. 535 § 1 w każdej parafii oprócz ksiąg ochrzczonych, małżeństw, zmarłych należy prowadzić te, które poleciła Konferencja Episkopatu czy biskup diecezjalny. Tak więc konferencja posiada kompetencje legislacyjne odnośnie do prowadzenia i przechowywania „innych ksiąg parafialnych” oprócz tych, które wyraźnie nakazuje KPK. Wiele konferencji biskupich, uznając konieczność czy pożytek wspomnianych w kan. 535 § 1 „innych ksiąg parafialnych”, ustaliło na swoim terytorium jako obowiązkowe różne księgi i rejestry.

Konferencja Episkopatu Salwadoru postanowiła, że w parafii należy prowadzić księgę protokołów przedmałżeńskich, kronikę rejestrującą najważniejsze wydarzenia w życiu parafii, główne działania, ruchy apostolskie, znaczące zmiany w życiu parafian, zjawiska naturalne mające wpływ na ludność parafii itp.⁴⁶ Konferencja

⁴¹ Conferenza episcopale di Inghilterra e Galles, *Decreti generali della Conferenza episcopale riguardanti la legislazione complementare al codice di diritto canonico*, s. 362. Tak samo zadecydowano na Filipinach, Catholic Bishops' Conference of the Philippines, *Norms approved for the local implementation of some provisions of the New Code of Canon Law*, „Ius Ecclesiae”, 4 (1992) nr 1, s. 352.

⁴² Wskazania Konferencji Episkopatu Polski dotyczące przygotowania do przyjęcia sakramentu bierzmowania (14 marca 2017), nr 20, <http://episkopat.pl/wskazania-konferencji-episkopatu-polski-dotyczace-przygotowania-do-przyjecia-sakramentu-bierzmowania/> (dostęp: 4.07.2020).

⁴³ *Legislación complementaria de la Conferencia Episcopal de Chile al Código de Derecho Canónico*, 4a Edición, Marzo de 2006. Comentada por Mons. Juan Luis Ysern de Arce Obispo Emérito de Ancud, Santiago de Chile 2006, s. 54.

⁴⁴ Conferencia Episcopal Ecuatoriana, *Legislación complementaria al Código de Derecho Canónico*, *Nombramiento de párrocos por tiempo determinado*, w: Consejo Episcopal Latinoamericano – CELAM, *Universidad de Navarra Facultad de Derecho Canónico*, s. 1587.

⁴⁵ Conferencia Episcopal de El Salvador, *Normas complementarias al Código*, w: Consejo Episcopal Latinoamericano – CELAM, *Universidad de Navarra Facultad de Derecho Canónico*, s. 1622.

⁴⁶ Conferencia Episcopal de El Salvador, *Normas complementarias al Código*, s. 1622.

Episkopatu Wenezueli określiła, że „oprócz ksiąg wskazanych w kanonie [535 § 1 – J.A.] muszą się znajdować księgi (...) administracji, kronika”⁴⁷.

Konferencja Episkopatu Włoch ustaliła, że w parafii należy prowadzić następujące księgi i rejestry: rejestr zarządu majątkiem i rejestr legatów, rejestr „Status animarum”, rejestr Pierwszych Komunii św. i Kronikę parafialną⁴⁸. Z kolei Konferencja Episkopatu Anglii i Walii nakazała prowadzenie w parafiach księgi nawróconych oraz (w stosownych przypadkach) księgi pochówków na cmentarzu parafialnym⁴⁹.

Konferencja Episkopatu Meksyku poleca prowadzenie kroniki parafialnej⁵⁰. Konferencja Episkopatu Austrii ustaliła, że w parafii mają być następujące księgi: nawróceń i powracających do Kościoła oraz stanu dusz⁵¹. Z kolei Konferencja Episkopatu Kenii, stosując się do dyspozycji kan. 535 § 1, ustaliła, że w parafii należy prowadzić księgi: zapowiedzi przedmażeńskich, spraw małżeńskich (*Marriage Cases Books*), aktów zawarcia małżeństwa⁵².

Konferencja Episkopatu Sri Lanki nakazała prowadzenie w parafii ksiąg: Pierwszej Komunii św. i kronikę parafialną⁵³, zaś Konferencja Episkopatu Tajlandii poleciła prowadzenie księgi „stanu dusz”⁵⁴. Księgę „status animarum” nakazują prowadzić biskupi Japonii⁵⁵. Konferencja Episkopatu Filipin wymaga prowadzenia księgi Pierwszej Komunii św.⁵⁶

Wnioski

1. Księgi kościelne odgrywają ważną rolę w życiu duchowym i duszpasterskim Kościoła w parafiach. Mają swoje korzenie w określonych przepisach kościelnych,

⁴⁷ Conferencia Episcopal de Venezuela, *Legislación complementaria al Código de Derecho Canónico*, s. 1740.

⁴⁸ Conferenza Episcopale Italiana, *Can. 535 § 1*, s. 206; por. Marchetti, *Il registri dell'ingresso nella vita cristiana*, s. 206; por. Martín de Agar, *Estudio comparado de los decretos generales de las conferencias episcopales*, s. 195.

⁴⁹ Conferenza episcopale di Inghilterra e Galles, *Decreti generali della Conferenza episcopale riguardanti*, s. 362.

⁵⁰ Conferencia del Episcopado Mexicano, *Decreti generali della Conferenza episcopale del 12 ottobre 1985 e dell'11 aprile 1988, riguardanti la legislazione complementare al codice di diritto canonico*, „*Ius Ecclesiae*”, 1 (1989) nr 1, s. 368.

⁵¹ Österreichische Bischofskonferenz, *Dekret über Führung und Aufbewahrung der Pfarrbücher sowie über Urkundenausstellung* (16-18 Juni 2014), „*Amtsblatt der österreichischen Bischofskonferenz*”, 76 (2016) nr 67, s. 10.

⁵² Kenya Episcopal Conference, *Complementary Norms*, „*Ius Ecclesiae*”, 9 (1997) nr 2, s. 828.

⁵³ Catholic Bishops' Conference in Sri Lanka, *Complementary Legislation to the Code of Canon Law*, „*Ius Ecclesiae*”, 6 (1994) nr 1, s. 384.

⁵⁴ Bishops' Conference of Thailand, *Particular norms for Thailand*, „*Ius Ecclesiae*”, 5 (1993) nr 1, s. 413.

⁵⁵ Conferentia Episcoporum Iaponiae, *Normae applicativae C.I.C.*, s. 776. Księga „status animarum” stanowi jedno z podstawowych źródeł demografii historycznej.

⁵⁶ Catholic Bishops' Conference of the Philippines, *Norms approved for the local implementation of some provisions of the New Code of Canon Law*, s. 352.

które rozwijały się przez długi czas i na które często oraz w dużym stopniu wpływały przepisy państwowe.

2. Księgi parafialne mają zasadnicze znaczenie dla wykonywania praw i obowiązków wiernych w odniesieniu do udzielania sakramentów, jednocześnie są niezbędne do właściwej organizacji opieki duszpasterskiej oraz funkcjonowania parafii.

3. *Kodeks prawa kanonicznego* z 1983 roku wyraźnie wymaga prowadzenia określonych ksiąg i rejestrów parafialnych. Poza nimi upoważnia konferencje episkopatu lub biskupa diecezjalnego do nakazania lub zalecenia prowadzenia innych ksiąg i rejestrów parafialnych.

4. Konferencje biskupów otrzymały od prawodawcy powszechnego uprawnienie (norma fakultatywna) do wprowadzenia na swoim terenie określonych ksiąg i rejestrów parafialnych.

4. Niektóre konferencje biskupie w swoich uregulowaniach powtarzają normy kodeksowe dotyczące ksiąg i rejestrów parafialnych. Jest to ważne, ponieważ nie jest to zwykłe przytoczenie przepisów kodeksowych, ale przypomnienie i swoista aplikacja tych norm do konkretnych warunków i okoliczności.

5. Jest faktem, że konferencje, które wydały przepisy w związku z kan. 895, z reguły przekazały rejestrację bierzmowania parafiom. Wydaje się, że można powierzyć prowadzenie księgi bierzmowania nie tylko parafiom, lecz także duplikat tej księgi powinien być w kurii diecezjalnej, ze względu na podwójne zabezpieczenie danych o przyjęciu tego sakramentu i potwierdzenie prymatu biskupa jako zwyczajnego szafarza bierzmowania.

6. Zaprezentowane normy wybranych konferencji episkopatów przewidują następujące księgi i rejestry parafialne: księga protokołów przedmażeńskich, kronika parafialna, księga ruchów apostolskich w parafii, księga administracji majątkiem parafialnym, rejestr legatów, rejestr „Status animarum”, rejestr Pierwszych Komunii św., księga nawróceń i powracających do Kościoła, księga zapowiedzi przedmażeńskich.

7. Wydaje się, że wszystkie konferencje episkopatu powinny nakazać prowadzenie księgi zapowiedzi przedmażeńskich (tam, gdzie istnieje instytucja zapowiedzi) i kroniki parafialnej.

8. Niewątpliwie powinno się w parafiach prowadzić także księgę wystąpień z Kościoła formalnym aktem, a także księgę inwentarzową majątku parafialnego.

9. Konferencje powinny wydać przepisy dla proboszczów regulujące sprawę przechowywania, przetwarzania i udostępniania danych osobowych odnotowanych w księgach parafialnych.

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

Źródła

- Benedictus PP. XIV, *Constitutio Apostolica Firmandis* (6 Novembris 1744), w: *Codicis Iuris Canonici fontes*, red. P. Gasparri, t. 1, Romae 1923, s. 855-862.
- Bishops' Conference of Thailand, *Particular norms for Thailand*, „*Ius Ecclesiae*”, 5 (1993) nr 1, s. 412-418.
- Casaroli Agostino, *Lettera circolare ai Presidenti delle Conferenze Episcopali* (8 novembre 1983), „*Communicationes*”, 15 (1983) nr 2, s. 135-139.
- Catholic Bishops' Conference in Sri Lanka, *Complementary Legislation to the Code of Canon Law*, „*Ius Ecclesiae*”, 6 (1994) nr 1, s. 383-389.
- Catholic Bishops' Conference of the Philippines, *Norms approved for the local implementation of some provisions of the New Code of Canon Law*, „*Ius Ecclesiae*”, 4 (1992), nr 1, s. 349-362.
- Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, Romae 1951.
- Conference of Catholic Bishops of India, *Complementary Legislations to the Code of Canon Law*, <http://ccbi.in/wp-content/uploads/2015/12/Complementary-Legislations-to-the-Code-of-Canon-Law-1.pdf> (dostęp: 28.06.2020).
- Conferencia del Episcopado Mexicano, *Decreti generali della Conferenza episcopale del 12 ottobre 1985 e dell'11 aprile 1988, riguardanti la legislazione complementare al codice di diritto canonico*, „*Ius Ecclesiae*”, 1 (1989) nr 1, s. 365-376.
- Conferencia Episcopal de El Salvador, *Normas complementarias al Código*, w: Consejo Episcopal Latinoamericano – CELAM, *Universidad de Navarra Facultad de Derecho Canónico, Código de Derecho Canónico, edición bilingüe y anotada, Tomo II, a cargo del instituto martin de azpilcueta sexta edición revisada y actualizada*, Pamplona 2006, s. 1622.
- Conferencia Episcopal de Venezuela, *Legislación complementaria al Código de Derecho Canónico*, Libros parroquiales, w: Consejo Episcopal Latinoamericano – CELAM, *Universidad de Navarra Facultad de Derecho Canónico, Código de Derecho Canónico, edición bilingüe y anotada, Tomo II, a cargo del instituto martin de azpilcueta sexta edición revisada y actualizada*, Pamplona 2006, s. 1740.
- Conferencia Episcopal Ecuatoriana, *Legislación complementaria al Código de Derecho Canónico, Nombramiento de párrocos por tiempo determinado*, w: Consejo Episcopal Latinoamericano – CELAM, *Universidad de Navarra Facultad de Derecho Canónico, Código de Derecho Canónico, edición bilingüe y anotada, Tomo II, a cargo del instituto martin de azpilcueta sexta edición revisada y actualizada*, Pamplona 2006, s. 1587.
- Conferentia Episcoporum Iapaniae, *Normae applicativae C.I.C.*, 20 febbraio 1992, „*Ius Ecclesiae*”, 4 (1992) nr 2, s. 775-782.
- Conferenza episcopale del Paraguay, *Norme complementari al C.I.C.* „*Ius Ecclesiae*”, 10 (1998) nr 1, s. 396-418.
- Conferenza episcopale di Inghilterra e Galles, *Decreti generali della Conferenza episcopale riguardanti la legislazione complementare al codice di diritto canonico, pubblicati nel 1985 e nel 1986*, „*Ius Ecclesiae*”, 1 (1989) nr 1, s. 359-364.
- Conferenza Episcopale Italiana, *Atti ufficiali in applicazione del codice di diritto canonico*, „*Notiziario CEI*”, 18 (1983) nr 7, s. 209-211.

- Conferenza Episcopale Italiana, *Can. 535 § 1*, w: *Delibere e decreti della Conferenza Episcopale Italiana*, Milano 2005, s. 85.
- Episcoporum Conferente Hungariae, *Normae complementame ad Codicem Iuris Canonici ab Episcoporum Conferentia Hungariae compositae*, „*Ius Ecclesiae*”, 6 (1994) nr 2, s. 843-850.
- Kenya Episcopal Conference, *Complementary Norms*, „*Ius Ecclesiae*”, 9 (1997) nr 2, s. 827-832.
- Legislación complementaria de la Conferencia Episcopal de Chile al Código de Derecho Canónico, 4a Edición*, Marzo de 2006. Comentada por Mons. Juan Luis Ysern de Arce Obispo Emérito de Ancud, Santiago de Chile 2006.
- New Zealand Catholic Bishops Conference, *Particular Legislation. Promulgation of the general decrees of the New Zealand Catholic Bishops Conference*, „*Ius Ecclesiae*”, 9 (1997) nr 1, s. 403-410.
- Österreichische Bischofskonferenz, *Dekret über Führung und Aufbewahrung der Pfarrbücher sowie über Urkundenausstellung* (16-18 Juni 2014), „*Amtsblatt der Österreichischen Bischofskonferenz*”, 76 (2016) nr 67, s. 10.
- Pontificia Commissione per i Beni Culturali della Chiesa, *La funzione pastorale degli archivi ecclesiastici* (2 febbraio 1997), Città del Vaticano 1997.
- Regelingen R.K. Kerkgenootschap in Nederland. Toepassingsbesluiten bij de Codex Iuris Canonici*, Utrecht 1989.
- Wskazania Konferencji Episkopatu Polski dotyczące przygotowania do przyjęcia sakramentu bierzmowania* (14 marca 2017), <http://episkopat.pl/wskazania-konferencji-episkopatu-polski-dotyczace-przygotowania-do-przyjecia-sakramentu-bierzmowania/> (dostęp: 4.07.2020).

Opracowania

- Arias Jiménez Carlos G., *El estatuto jurídico del catecúmeno: una propuesta para la Iglesia Colombiana a la luz de la exigencia del canon 788 del Código de Derecho Canónico de 1983*, Bogotá 2019.
- Balboni Dante, *I libri parrocchiali dopo il Concilio di Trento*, „*Archiva Ecclesiae*” 18-21 (1975-1978), s. 233-247.
- Chiappetta Luigi, *Il Codice di Diritto Canonico*, t. 1, Napoli 1988.
- Código de Derecho Canónico. Edición bilingüe, fuentes y comentarios de todos los cánones*, red. A. Benlloch Poveda, Valencia 1993.
- Fuentes José, *Libros parroquiales*, w: *Diccionario General de Derecho Canónico*, Obra dirigida y coordinada por J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, t. V, Pamplona 2012, s. 177-179.
- Hart Kevin, *Commentary on canon 895*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J. Beal, New York 2000, s. 892-893.
- Hortal Jesus, *Los sacramentos la Iglesia en su dimensión canónico-pastoral*, Bogotá 2002.
- Krukowski Józef, *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*, Lublin 1985.
- Krukowski Józef, *Komentarz do kan. 535*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2, ks. s (1). *Lud Boży*, red. J. Krukowski, Poznań 2005, s. 441-444.
- Marchetti Gianluca, *Il registri dell'ingresso nella vita cristiana*, „*Quaderni di Diritto Ecclesiale*” 25 (2012) nr 2, s. 202-218.

- Martín de Agar José, *Estudio comparado de los decretos generales de las conferencias episcopales*, „Ius Canonicum”, 32 (1992) nr 63, s. 173-229.
- Pastuszko Marian, *Sakrament bierzmowania*, Kielce 2005.
- Renken John, *Commentary on canon 535*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J. Beal, New York 2000, s. 707-708.
- Sánchez-Gil Antonio, *Comentare el can. 535*, w: *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, red. A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, t. 2, cz. 2, Pamplona 2002, s. 1283-1286.
- Schmitz Heribert, *Die Pfarrlichen Kirchenbücher*, „Archiv für katholisches Kirchenrecht” 161 (1992) nr 1, s. 115-118.
- Sousa Costa Angelo, *Commento ai can. 535*, w: *Commento al Codice di Diritto Canonico*, red. P. Pinto, Città del Vaticano 2001, s. 327.
- Trevisan Gianni, *Lo „stato giuridico” del catecumeno*, „Quaderni di Diritto Ecclesiale”, 10 (1997) nr 3, s. 243-258.
- Zanetti Eugenio, *L’archivio diocesano e il cancelliere*, „Quaderni di Diritto Ecclesiale” 14 (2001) nr 2, s. 144-161.

KSIĘGI I REJESTRY PARAFIALNE W KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO I W PRZEPISACH WYBRANYCH KONFERENCJI EPISKOPATÓW

Streszczenie

Celem artykułu jest ukazanie zagadnienia ksiąg i rejestrów parafialnych w *Kodeksie prawa kanonicznego* i w przepisach konferencji episkopatów. W jego pierwszej części przedstawiono normy *Kodeksu prawa kanonicznego* z 1983 roku o księgach i rejestrach parafialnych. W drugiej części ukazano kwestię prowadzenia i przechowywania księgi bierzmowania, a część trzecia została poświęcona przepisom konferencji episkopatów w sprawie ksiąg i rejestrów parafialnych. Całość artykułu zamykają podsumowanie i bibliografia.

Słowa kluczowe: księgi parafialne; parafia; proboszcz; konferencja episkopatu; normy komplementarne